

Управління освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації
Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Кабінет суспільно-гуманітарних предметів

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ: УЧИТЕЛЬСЬКІ СЕКРЕТИ УСПІХУ

Тематичний збірник праць
обласного науково-методичного вебінару
з української мови і літератури для працівників органів управління
освітою та керівників методичних об'єднань територіальних громад

Бібліотечка
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
Серія «Регіональні науково-методичні заходи»

Візуалізація як засіб формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчання української мови і літератури: учительські секрети успіху / упоряд. : М. А. Піддубний, А. А. Волосюк; за заг. ред. Мельник Н.А. – Рівне : РОІППО, 2021. – 39 с.

Рекомендовано радою кабінету суспільно-гуманітарних предметів Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (Протокол № _ від __. __.2021 року).

Відповідальний за випуск:

Мельник Надія Адамівна, кандидат педагогічних наук, проректор з науково-методичної роботи, доцент кафедри філософії, економіки та менеджменту освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Упорядники:

Піддубний Микола Адамович, методист кабінету суспільно-гуманітарних предметів Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти,

Волосюк Анатолій Анатолійович, методист кабінету редакційно-видавничої діяльності Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Тематичний збірник праць присвячено проблемі візуалізації як засобу формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчання української мови і літератури: учительські секрети успіху.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів (збережено стилістику, орфографію та мову). Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Піддубний Микола Адамович,
*методист кабінету
суспільно-гуманітарних предметів
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Метою візуалізації є не картинки, а проникнення в суть.

Бен Шнайдерман

Чому ми про це говоримо?

Сьогодні ми живемо і працюємо в умовах стрімкого поширення інформації. Вона лавиною насувається на нас звідусюди: з мережі Інтернет, на педагогічних радах, семінарах, методичних об'єднаннях тощо. Запам'ятати все не реально, записати теж. Із такою проблемою стикаються й наші учні. Невміння швидко відбирати й опрацьовувати потрібну інформацію призводить до послаблення, а то й зникнення мотивації до навчання, що веде до зниження якості рівня знань учнів. Як допомогти дітям? Як полегшити сприйняття теоретичного матеріалу й сприяти швидкому його запам'ятовуванню, осмисленому і більш міцному? Як змусити їх мислити, розмірковувати, зіставляти і, більше того, самостійно робити певні висновки? За такої ситуації важливо навчитися оптимально швидко й ефективно опрацьовувати потрібні джерела, залучаючи різні канали сприйняття. Саме тут можуть стати у пригоді інструменти для візуалізації даних, завдяки яким креативно та ефективно можна й виокремити головне, і з різних сторін висвітлити весь контекст.

Що таке візуалізація даних?

Перш за все, потрібно знати, що ж таке візуалізація даних і які її методи використовуються, в тому числі і в повсякденному житті. Найпростіші, а тому й найпоширеніші методи візуалізації – це графіки.

Візуалізація даних – це наочне представлення масивів різної інформації. Існує чимало способів візуалізації даних, найпоширенішими з яких є такі: графіки, діаграми, інфографіка, схеми, інтерактивний сторітелінг, бізнес-аналітика, карти і картографи тощо.

Хто досліджував це питання?

Результати психолого-педагогічних досліджень в галузі візуалізації навчальної інформації представлені роботами різних рівнів і форматів. Значний вклад в теорію сприйняття і засвоєння різних видів інформації внесли В. Безпалько, Л. Виготський, О. Леонт'єв, Н. Талізїна, І. Якиманська та інші. Їх дослідження стосувалися впливу на органи чуттів аудіовізуальної інформації. Теоретичними основами візуалізації навчальної інформації займалися В. Давидов, П. Ердрієв, В. Зінченко, Г. Лаврент'єв, Н. Манько. Вивченню особливостей візуального мислення присвячені роботи Р. Арнхейма, Н. Резніка і В. Сквирського. Різноманітні питання розробки засобів мультимедійної візуалізації розглядаються в роботах М. Беляєва, Л. Зайнутдінової, Г. Краснової, К. Кречетнікова, А. Солового, Л. Чуксіної. Процес візуалізації активно досліджується сучасними науковцями, серед яких В. Далінгер, Н. Резник, Р. Арнхейм, Б. Ердрієв, А. Вербицький, Г. Селевко, Ю. Плотинський та інші.

Чи співвідносними є поняття "наочність" і "візуалізація"?

Терміни «наочність» і «візуалізація» пересічною людиною, як правило, ототожнюються. Але детальний аналіз наукових і педагогічних досліджень, присвячених питанням теоретичних основ унаочнення навчального матеріалу, видам, типам і засобам наочності, а також теоретичним основам візуальної підтримки навчання, візуального мислення, практичним питанням створення засобів візуалізації тощо показує, що ці поняття різняться між собою.

У педагогіці наочність розуміють як предмети, які використовують для показу під час навчання (наприклад, портрет І. Котляревського або образи в поемі), а також метод навчання, що ґрунтується на використанні таких предметів.

Термін «візуалізація» і його походження від англійського слова visualization як похідні від дієслова вимагають дії, тому візуалізацію скоріше варто сприймати як процес унаочнення навчального матеріалу, що вимагає не тільки відтворення зорового образу, а і процес його конструювання. Схему чи таблицю, наприклад, можна запропонувати готову (це наочність), а можна й доповнити (це вже візуальний образ, який створювався учнями).

Таким чином, аналіз тлумачень термінів «наочність» і «візуалізація» дозволяє зробити висновки, що не можна ототожнити поняття «наочність» і «візуалізація» у сучасних тлумаченнях цих термінів.

Які є форми та засоби візуалізації даних?

Візуалізувати навчальний матеріал можна за допомогою різноманітних засобів та прийомів, які були розроблені і запропонованими дослідниками та практиками в галузі педагогіки і психології. Для цього використовуються таблиці, діаграми, схеми, графіки, моделі (у тому числі інтерактивні інтелект-карти) тощо. Завдання вчителя – використовувати такі з них, які не тільки доповнили б словесну інформацію, але й самі були носіями інформації з елементами проблемності. Чим більше проблемності в наочній інформації, тим вищий ступінь розумової активності учня.

Розрізняють візуальну, аудіальну, кінестетичну і мовну наочності.

До візуальної наочності відносяться ілюстрації, схематичні зображення, фотографії тощо. До аудіальної – різноманітні аудіозаписи. Зразки речовин, які можна дослідити за допомогою тактильних відчуттів, відносяться до кінестетичного виду наочності. До мовної відноситься словесний опис, який здатний викликати утворення психічного образу навчального об'єкту.

У психолого-педагогічній літературі розрізняють два типи візуальної наочності: образну й необразну. До образної наочності відносять натуральні об'єкти, а також об'ємні, образотворчі (фото, малюнки), графічні (креслення, графіки) і умовні. До необразної наочності відносять схеми, таблиці, формули.

Попри те, що на сьогодні в освіті представлено достатньо широкий спектр засобів візуалізації навчального матеріалу, він постійно зростає із розвитком

інформаційно-комунікаційних технологій та появою нових засобів та інструментів навчальної діяльності.

У чому переваги візуалізації даних?

Відповідно до думки науковців, мозок людини обробляє візуальну інформацію значно швидше за текстову. Альберто Каїро, фахівець у галузі візуалізації, вважає, що основна мета інфографіки – вдосконалення процесу сприйняття інформації, пояснення складної інформації простими й зрозумілими образами, передача даних у компактному повідомленні, яке виглядає цікавіше й легше засвоюється, ніж суцільний текст.

Науковці в сфері медицини встановили, що якщо в інструкції до ліків знаходиться тільки текст, людина засвоює з неї лише 70% інформації. Якщо ж в інструкцію додати малюнки, людина засвоїть вже 95%.

Фізіологічно візуальне сприйняття інформації є основним для людини, і численні дослідження підтверджують, що:

- 90% інформації людина сприймає через зір
- 70% сенсорних рецепторів знаходяться в очах
- близько половини нейронів головного мозку людини задіяні в обробці візуальної інформації
- на 19% менше при роботі з візуальними даними використовується когнітивна функція мозку, що відповідає за обробку та аналіз інформації
- на 17% вищою є продуктивність людини, що працює з візуальною інформацією
- на 4,5% краще згадуються докладні деталі візуальної інформації
- в 60 000 разів швидше сприймається візуальна інформація в порівнянні з текстовою
- 10% людина запам'ятовує з почутого, 20% – з прочитаного, і 80% – з побаченого і зробленого
- на 323% краще людина виконує інструкцію, якщо вона містить ілюстрації.

Таким чином, візуалізація навчальної інформації дозволяє вирішити цілий ряд педагогічних завдань:

- забезпечує інтенсифікацію навчання;
- активізує навчальну та пізнавальну діяльність;
- сприяє формуванню й розвитку критичного і візуального мислення, зорового сприйняття;
- полегшує сприйняття та підвищує запам'ятовування навчального матеріалу;
- скорочує ланцюг словесних міркувань, синтезує схематичний образ більшої «ємності», ущільнюючи тим самим інформацію;
- дозволяє актуалізувати образне, асоціативне та інші види мислення;
- активізує різні види пам'яті: словесно-логічну, наочно-образну, емоційну та ін.;
- стимулює в учня осмислення, узагальнення, уточнення сприйнятих образів, забезпечує повноту і цілісність їх сприйняття.

Візуальне подання інформації має й інші важливі переваги, як-от:

- полегшує аналіз великого набору даних зі складною структурою;
- зменшує інформаційне перевантаження й утримує увагу;
- виділяє взаємозв'язки й відносини, що містяться в інформаційних даних;
- акцентує увагу на різних аспектах інформації;
- забезпечує однозначність і якість виведених даних;
- є естетично привабливою.

Психологи вважають, що 80% сучасних учнів візуали і тільки 20% – аудіали і кінестетики. Враховуючи пріоритетність кліпової культури у століття глобальної комп'ютеризації, це можна вважати закономірним, тому нам, педагогам, важливо своєчасно коригувати методику навчання відповідно до особливостей часу та запитів суспільства. Якщо врахувати той факт, що зміст шкільної освіти включає досить багато навчального матеріалу абстрактного характеру, дітям з розвинутим кліповим мисленням, які не звикли довго концентруватися на одному об'єкті (в даному випадку на читанні великого параграфа), засвоювати його складно. За таких умов візуалізація в процесі навчання стає необхідною. Якщо раніше велика кількість ілюстрацій, малюнків

вважалися прерогативою лише молодших школярів, то зараз це вимога часу у викладанні всіх предметів у всіх ланках школи.

Від чого залежить успіх візуалізації?

Успіх візуалізації безпосередньо залежить від правильності її застосування, зокрема від вибору її виду й типу, правильного використання та оформлення.

60% успіху візуалізації залежить від вибору її типу, 30% – від його правильного використання та 10% – від його правильного оформлення.

Важливо правильно розподілити відібрані для візуалізації дані, подумати, скільки об'єктів візуалізується та з якою метою: для представлення, порівняння, аналізу тощо. Не варто забувати, що при використанні візуальних навчальних матеріалів має бути оптимальне співвідношення наочних образів і словесної інформації, оскільки вони розкривають різні сторони досліджуваного поняття, процесу або явища. Словесно-логічне мислення дає нам більш точне й узагальнене відображення дійсності, але це відображення абстрактне. У свою чергу, візуальне мислення допомагає організувати образи, робить їх цілісними, узагальненими, повними. Про це більш докладно йтиметься у виступах колег.

Візуалізація – інноваційний метод чи забутий старий?

Чи є візуалізація для нас, педагогів, аж надто чимось новим? Пригадаймо блочне вивчення матеріалу Ю. Меженка (так звані опорні конспекти), за якого теоретичний матеріал групується у великі блоки з допомогою опорних сигналів і з'являється можливість побачити велику тему в цілісному вигляді (на прикладі опорного конспекту 6 класу "Займенник").

Подібною є методика інтенсифікації навчання вчителя-новатора В. Шаталова, який широко використовував різні види опорних схем, сигналів та конспектів у процесі пояснення нового матеріалу. Такий підхід дозволяв суттєво економити час уроку, давав можливість приділяти більше уваги формуванню вмій і навичок учнів, застосовувати здобуті знання на практиці.

Які є онлайн-сервіси для візуалізації даних?

AnyChart. Програмний засіб, який створено для розробки різного роду графіків для візуалізації статистичних та математичних даних. Він містить

широкий набір інструментів для побудови інтерактивних діаграм, картограм, а також моделювання статистичних, фінансових, числових даних. У середовищі передбачено великий набір шаблонів, які дозволяють користувачу створити якісний візуалізований контент, використовуючи індивідуальний підхід до кожної деталі .

Easel.ly. Цей засіб дозволяє швидко створити презентаційний матеріал у вигляді інфографіки з використанням діаграм та малюнків на основі готових шаблонів.

Infogram. Цей сервіс розрахований на користувачів, які не розуміються на вебдизайні та програмуванні. Процес створення складається з декількох кроків, серед яких вибір шаблону з потрібним дизайном (один з шести варіантів), внесення власної інформації до шаблону, додавання зображень або відео (наприклад, з YouTube), публікація в соціальних мережах або розміщення на власному сайті.

Prezi. Хмарний сервіс для створення інтерактивних презентацій. Головною особливістю сервісу є можливість перетворення елементів під час демонстрації презентації (віддалення, повороти, акценти на певних об'єктах, елементах чи частинах слайду). Серед переваг використання Prezi варто виділити можливість спільної роботи над проектом декількома користувачами, публікацію готової презентації в блозі або на сайті, збереження презентації для автономного показу без використання інтернету.

RowToon. Онлайн-сервіс для створення анімованих відео та презентацій з широким спектром додаткових можливостей. Передбачено декілька варіантів анімації тексту та малюнків на слайдах (скрайбінг, послідовна поява літер тощо).

RowToon. Онлайн-сервіс для створення анімованих відео та презентацій з широким спектром додаткових можливостей. Передбачено декілька варіантів анімації тексту та малюнків на слайдах (скрайбінг, послідовна поява літер тощо).

XMind. Безкоштовний програмний засіб для створення інтелект-карт містить великий набір готових шаблонів для редагування і створення на їх основі власного візуалізованого продукту. Його інструментарій дає змогу створювати

інтелект-карти, діаграми, таблиці, логічні і деревоподібні діаграми, а також експортувати документи у Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, формат PDF, зображення. Передбачена можливість додавання до документу файлів.

VideoScribe. Сервіс дозволяє створювати відеоролики з елементами скрайбінгу, малюючи сюжет від руки. У безкоштовній пробній версії (пробний період складає 7 діб) передбачено три готових шаблони, які допоможуть створити динамічну презентацію.

Які висновки можемо зробити?

Сьогодні в школу приходять діти, чиї психологічні особливості сформувалися в умовах нового інформаційного середовища, що створилося в результаті масового поширення мобільних технологій та інтернету, які стали доступними практично кожній дитині. Без урахування цих змін неможливо організувати ефективно навчання дітей. Кліпове мислення сучасного цифрового покоління, орієнтоване на фрагментарне сприйняття саме візуальної інформації, з одного боку, а з іншого – нові освітні технотренди та збільшені можливості інформаційно-комунікаційних технологій стимулюють педагогів до ефективного застосування новітніх технологій візуалізації у власній педагогічній діяльності.

Аналіз наукових джерел підтвердив, що застосування візуалізації є необхідною умовою успішного навчання, оскільки унаочнення навчального матеріалу підвищує ефективність заняття, поживає освітній процес, збуджує ініціативу та мислення, привчає до аналізу та узагальнення.

У повсякденному житті при роботі з інформацією переважна більшість людей мислить лінійно, використовуючи лише ліву півкулю мозку. При роботі з візуальною інформацією залучається і права півкуля, яка відповідає за творчі здібності, почуття, уяву і паралельну обробку інформації. В результаті такої спільної роботи функціонування мозку різко зростає продуктивність роботи.

Використання засобів візуалізації – це:

- спосіб організації інформації таким чином, щоб мозку було максимально легко працювати з нею;

- відображення на папері ефективного способу думати, згадувати, вирішувати, запам'ятовувати;

- ефективний метод структурування й аналізу інформації та ідей, інструмент ефективного навчання, розробки дидактичних матеріалів, поурочного планування, контролю рівня засвоєння матеріалу.

Візуалізація в освітньому процесі є ефективною й доцільною, оскільки сприяє:

- формуванню позитивної мотивації до навчання;

- розвитку креативності мислення учнів;

- формуванню комунікативної компетентності в процесі групової діяльності;

- розвитку вмінь, пов'язаних зі сприйняттям, переробкою та обміном інформацією;

- покращенню всіх видів пам'яті учнів (короткочасної, довготривалої, образної, зорової тощо);

- прискоренню процесу навчання;

- формуванню організаційних умінь.

Використана література

1. Бондаренко Л. Сучасні засоби візуалізації навчального матеріалу (скетчноутинг, скрайбінг, інтелектуальні карти) [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://core.ac.uk/download/pdf/162001994.pdf>

2. Кузьменко Н. Засоби візуалізації інформації на уроках української мови при вивченні теми «Синтаксис» [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://school130.org.ua/education/documents/kyzmenko.pdf>

3. Тихонова Т. Інфографіка як інформатична технологія візуалізації навчальних матеріалів / Т. Тихонова, О. Захар // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2015. – № 2 – 3. – С. 20 – 26.

4. Цимбалюк М. Використання сучасного програмного забезпечення для візуалізації навчального матеріалу з української літератури у загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ito.vspu.net/konference15/15_11/Tcumbalyuk.pdf

5. Шеденко Н. Формування ключових компетенцій учнів через візуалізацію навчання [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/%D0%A8%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%9D.%D0%92.%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%BD%D0%B0%D0%B4_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%8E.pdf

6. Юрченко А. Візуалізація як основа формування знань та умінь майбутніх учителів [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/1277/1/Vizualiz_Yurchenko_Drogobych_2017.pdf

Парфенюк Оксана Миколаївна,

вчитель-методист української мови і літератури

Рівненської української гімназії

ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ УРОКУ: ЩО? ДЕ? З ЯКОЮ МЕТОЮ?

Сьогодні до школи прийшло нове покоління Z. Це «цифрові» інфантильні діти, які мають кліпове мислення та орієнтовані на думку однолітків. Вони ростуть у соцмережах, твітах і комп'ютерних іграх, здатні швидко «просівати» великі обсяги інформації, одночасно листуватися з великою кількістю людей і, окрім цього, ще й реагувати на нові повідомлення. Це покоління не може

відірватися від гаджетів. Такі діти пишуть у зошитах тільки на уроках, в інший час – на планшетах і в смартфонах, для них підручники, навіть електронні, нудні, адже в них не можна подивитися відео, висловити свої почуття з допомогою «вподобайки». Отже, задушевні розмови й лекції – не для них. Сучасні діти збиваються у віртуальні «зграї». Приналежність до групи в соцмережах для них надзвичайно важлива, і повідомленням очевидців у Facebook вони довіряють більше, ніж офіційним новинам. Тому необхідно знайти такі підходи до розв'язання освітніх завдань на уроках української мови та літератури, з допомогою яких можна мотивувати здобувачів освіти до навчання та саморозвитку, отже, освітній процес не можливий без використання комп'ютерів і різних мультимедійних засобів.

Звичайно, щоб зацікавити сучасних дітей, потрібно візуалізувати початкову інформацію. Це можна робити на будь-якому з етапів уроку з допомогою різних програм. Наприклад, разом з дітьми варто складати хмари тегів, генерувати ребуси, укладати тести, створювати разом презентацію тощо. Зупинюся на окремих формах роботи, якими ми, педагоги, не так часто послуговуємось, але які є досить ефективними й цікавими для дітей.

Так, на мотиваційному етапі під час забезпечення емоційної готовності учнів до уроку з допомогою генератора пазлів Jigsawplanet (безкоштовний) можна створити картинку, яка забезпечить емоційну готовність учнів до уроку. Збираючи пазли, можна подорожувати різними містами, побачити кращі картини найвідоміших художників, зануритися у світ історичного минулого. Використання пазлів дає змогу не лише формувати конструкторські навички, а й активно стимулює розвиток логічного мислення дитини. Пазли сприяють розвитку таких мисленневих операцій, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення.

Наприклад, під час вивчення роману «Місто» В.Підмогильного можна з допомогою пазлів показати, як виглядав Київ у 20-х роках ХХ століття; на уроці розвитку мовлення показати об'єкт опису (розповіді, роздуму) тощо.

Для актуалізації суб'єктного досвіду можна також використовувати пазл. На першому уроці читання «Хухи-Моховинки» В.Королева-Старого можна запропонувати дітям скласти портрет головної героїні й відгадати, хто це міг би бути тощо.

Також дієвою є програма Plickers, яка працює на основі дуже простої технології. Для роботи потрібні мобільний додаток, сайт і роздруковані картки з QR-кодами. Кожній дитині видається по одній картці.

Сама картка квадратна. Кожній стороні відповідає свій варіант відповіді (А, В, С, D), який вказаний на самій картці. Учитель ставить питання, дитина вибирає правильний варіант відповіді й піднімає картку відповідною стороною догори. Учитель за допомогою мобільного додатку сканує відповіді дітей в режимі реального часу (для зчитування використовується технологія доповненої реальності). Результати зберігаються в базу даних і доступні як безпосередньо в мобільному додатку, так і на сайті для миттєвого або відкладеного аналізу.

Що потрібно для роботи з plickers?

- Один мобільний телефон у вчителя під управлінням iOS або Android із встановленим додатком Plickers.
- Набір карток з QR-кодами (можна завантажити безкоштовно з офіційного сайту).
- Бажано проектор з відкритим сайтом Plickers в режимі Live View.

Дітям мобільні телефони на уроці не потрібні, щоб давати відповіді в Plickers.

Ще цікавою для дітей буде не звичайна презентація, а з тригерами, що подібна до вправ на LearningApps. Такий вид роботи дозволяє побачити правильні або хибні відповіді в реальному часі.

На етапі цілевизначення й планування педагог має менше можливостей для візуалізації, але можна здобувачам освіти запропонувати план уроку у вигляді картинок, які прикріпити на дошку в довільному порядку, і запропонувати дітям

розставити їх у логічній послідовності, таким чином спланувавши роботу на уроці.

Доволі широким є спектр форм роботи на етапі опрацювання нового матеріалу. Зупинимося на окремих видах вправ.

Генератор мемів. Меми – це будь-яка інформація, подана лаконічно й дотепно, щоб привернути увагу користувачів інтернету. Вона відтворює певне ставлення до подій чи обставин. Тривалий час вважалося, що їх використовують у мережі тільки з розважальною метою, проте було доведено, що в навчанні вони теж є доволі ефективними.

Завданням як на уроці, так і в позаурочний час може бути створення мемів з використанням складнопідрядних, складносурядних, безсполучникових речень; неповних речень, односкладних речень; ступенів порівняння прикметників тощо.

Віршкартинки. Ще одна форма роботи, яка подобається здобувачам освіти. Пропоную їм створення віршкартинок, що мають свою ідейну та естетичну цінність, пояснюють і доповнюють літературний твір.

Цікавою є робота з метафоричними картками. Це один із видів лінгвістичних ігор, пов'язаний із тематичними добірками зображень та портретів, розроблених спільно художниками та психологами. Вправи з метафоричними картками найкраще підійдуть дітям 10 – 14 років, але все залежить від розвитку дітей.

Звісно, далеко не всі набори карт підходять дітям. Але є й такі, що розроблені спеціально для хлопчиків та дівчаток: «Сага», «1001», «Не/дитячі історії», «Вона», «Я та всі-всі-всі», «Мама», «Дитина та Звір», «Персоніта», «Світ казкових історій», «Сови». Також картки може створити вчитель або учень, знайшовши відповідні ілюстрації в інтернеті.

Пропоную дітям на уроці набір «Morena», що приваблює яскравістю фарб та щирістю. Намалював його з натури художник, який кілька років прожив із племенем у джунглях Бразилії. Пригоди на острові, де ніколи не було цивілізації, первісні ремесла, наївна турбота про тварин та людей знаходять відгук у серцях

школярів. Набори для будь-якого віку, як-от: «Емоції», «Кольори та почуття», «Еко» – стають гарною основою для фантазування.

Найдоцільніше використовувати такі набори карток на уроках розвитку мовлення, коли здобувачам освіти пропонується скласти усний твір (опис зовнішності людини в художньому стилі; опис тварини в художньому стилі; складання казки тощо).

Під час таких уроків роздаю картки, які мають лежати зображенням донизу. Перша дитина перевертає картку, дивиться на неї, каже «Одного разу...» і починає розповідати історію (казку). Обговорюємо з дітьми наперед, що кожне висловлювання містить не більше 1–3–5 речень (залежно від кількості дітей у класі). Наступний здобувач освіти відкриває якусь свою карту, дивиться на неї і продовжує розповідь попередника. Так продовжується доти, доки останній гравець не закінчить історію.

Можна також роздати картки дітям, щоб вони не по чергово складали історію, а кожен – на основі своїх карток або однієї картки.

Сюжетні картинки – ще один ігровий вид роботи, який використовую на уроках розвитку мовлення. Це складання історії за сюжетною картинкою. Широкий вибір таких картинок запропоновано в інтернеті.

Набуттю навичок правильного змістовного монологічного мовлення дітей неабияк сприяє складання розповіді за серіями сюжетних картинок. Такий вид роботи розвиває вміння вибудовувати сюжетну лінію висловлювання, формує та закріплює уявлення про композицію, активізує пошук образних засобів вираження й способів внутрішньотекстового зв'язку. У процесі формування такої розповіді чітко виступає тісний взаємозв'язок мовленнєвого та мисленнєвого розвитку дитини, адже правильне розуміння змісту серії послідовних картинок є наслідком складної роботи аналітико-синтетичної діяльності кори головного мозку за участю обох сигнальних систем.

Під час добору серій сюжетних картинок враховую вік і життєвий досвід дітей, окрім цього, у сюжетах повинна чітко простежуватися послідовність, завершеність подій. Картинки мають бути цікавими і за моральним

спрямуванням. Методично правильний добір та оптимальна послідовність розташування сюжетних малюнків сприяє програмуванню чіткої логіки викладу думок. Будь-який малюнок – це своєрідний пункт плану. Динамічність кожного фрагменту сюжету в цілому має захопити, зацікавити дитину, що допоможе їй безпосередньо висловлюватися, активізує словниковий запас.

Під час роботи із сюжетною картинкою використовую такі прийоми:

– відібрати з ряду пропонуванних картинок ті, які ілюструють прочитану вчителем розповідь, розташувати їх у послідовності розгортання подій;

– відтворити заданий порядок подій за раніше прочитаною розповіддю, тобто по пам'яті;

– знайти місце «зниклої» картинки з ряду інших;

– знайти «помилку» вчителя й відновити деформований порядок у серії картинок;

– знайти «зайву» картинку серед заданих, розташувати серію картинок відповідно до логіки подій;

– виставити всі картинки серії, але з них лише перша відкрита, а решта – ні.

Дітям пропоную спочатку скласти назву твору за змістом однієї картинки, далі відкриваю другу – діти можуть змінити назву; так само за третьою, четвертою. Наприкінці з поданих варіантів назв загальної розповіді можна обрати ту, яка найбільш сподобалася. Під час цієї роботи вирішуються завдання розвитку уяви, формування вміння передбачати розгортання сюжету, подальші дії персонажів, вибирати назву розповіді;

– на дошці прикріплюю серію із сюжетних картинок, відкриваю лише останню. Дітям пропоную передбачити, що могло відбутися раніше. Один здобувач освіти розповідає, потім відкриваю першу картинку. Оскільки знайомі всі персонажі, діти знову складають розповідь. Після цього відкриваю решту картинок, діти складають колективну розповідь, дають їй назву.

Можливий інший варіант подання картинок: відкритими є перша, третя і п'ята. Спочатку розповідь складається за ними з урахуванням пропущених

ланцюгів, а потім відкриваю другу та четверту картинку, і розповідь уточнюється.

Індивідуальні та колективні розповіді за серіями сюжетних картинок формують у дітей уміння пов'язувати між собою слова в простих і складних реченнях, поєднувати смислові частини висловлювання, використовувати різні початки розповіді, синонімічні заміни слів-назв персонажів, їхніх дій і станів. Забезпечується розв'язання низки мовних завдань у єдності, включно з розвитком образності висловлювань, а також естетичного сприймання зображеного. Подібні розповіді готують дітей до творчого висловлення.

Дуже подібним до сюжетних картинок є створення невеликих відео з допомогою сайту Animatron. Форми роботи при цьому залишаються такими самими.

На рефлексивно-оцінювальному етапі уроку, звичайно, можна використовувати різні види опитування, про які йшлося раніше, але також доречним буде запитати дітей і про їхні враження від уроку / твору. Тому цікавою формою роботи є створення плейкасту, з допомогою якого діти можуть висловити своє ставлення до почутого або побаченого під час уроку.

Багато хто із словесників остерігається, щоб комп'ютер не витіснив учителя з уроку, щоб яскравість медіатехнологій не перекреслила роботу зі словом, щоб велика кількість наочного матеріалу не ускладнила завдання вивчення предмета, щоб глибокий аналіз тексту не підмінявся невинуватими інтерактивними методиками, але уроки, на яких формується інформаційно-цифрова компетентність здобувачів освіти засобами інформаційних технологій, більше відповідають запитам покоління Z, ніж традиційні уроки, адже допомагають виробити сталий інтерес до освітнього процесу, інтригують дітей, викликають подив, здивування, стурбованість, породжують бажання подолати труднощі, знайти вихід із ситуації, спонукають до навчально-пізнавальної діяльності, творчості. Такі форми, методи й прийоми роботи сприяють виробленню здатності до самовдосконалення та саморозвитку. Медіа, інтегровані в традиційні предмети шкільного циклу, стають одним із засобів підвищення

ефективності навчання, відповідають практичним потребам учителя та учнів і є універсальними у використанні.

Марушкевич Лариса Василівна,
вчитель-методист української мови і літератури
Рівненської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 23

ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ ОРГАНІЗАТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Упровадження компетентнісного підходу як одного зі стратегічних напрямів розвитку освіти в контексті положень Концепції «Нова українська школа» - ключова ознака сучасного уроку української літератури. Він має бути компетентнісно зорієнтованим, бо забезпечує формування ключових життєвих компетентностей, завдяки яким здобувачі освіти здатні самореалізуватися в соціумі.

Зміни, зумовлені потребами сучасного суспільства, викликають необхідність появи нових підходів в освітньому просторі, зокрема пошуку вчителем форм взаємодії з учнями третього тисячоліття в епоху інформаційних технологій. У світі, який миттєво змінюється, украй важливо вміти працювати з інформацією. Саме тому педагог повинен працювати над роз'ясненням дитині законів мислення: учити аналізувати, порівнювати, систематизовувати й моделювати, прогнозувати, робити припущення, аргументувати, спростовувати. Оволодіння такими вміннями – запорука інтересу до процесу здобуття знань та підвищення їхнього рівня, один із етапів формування читацької компетентності.

Працюючи над реалізацією окреслених завдань, свою роль вбачаю перш за все в тому, щоб на уроках української літератури «дати імпульс до думання»,

осмислення прочитаного, використовуючи при цьому графічні організатори як інструмент для візуалізації інформації. З-поміж інших завдань літературної освіти такий підхід:

- зацікавлює книгою, пробуджує потребу в постійному читанні;
- активізує навчально-пізнавальну діяльність;
- сприяє формуванню й розвитку критичного і візуального мислення, зорового сприйняття;
- полегшує сприйняття навчального матеріалу, його запам'ятовування;
- забезпечує більш глибоке осмислення пластів художнього твору шляхом зіставлення й порівняння кількох візуальних зображень
- дозволяє оформити результати роботи з використанням графічних організаторів.

Особливість роботи з художнім текстом на компетентісно зорієнтованому уроці полягає не стільки в засвоєнні сюжету художнього твору, характеристиці образів, визначенні проблем, розгляду засобів образності мови, скільки у формуванні особистісно значущого досвіду, готовності використовувати набуті знання в практиці життя. Для реалізації цієї мети використовую широкий спектр методичних стратегій, однією з яких є застосування графічних організаторів.

Практика проведених уроків засвідчила, що використання графічних організаторів – дієвий засіб візуалізації підвищення ефективності навчання та його результатів, особливо коли йдеться про складні для сприйняття твори.

Проілюструвати це можна на прикладі роботи з художніми текстами Т. Шевченка періоду «Трьох літ» у 9-му класі.

Так, за поемою «Великий льох» група учнів отримала випереджувальне завдання: скласти схему, проілюструвавши, що в основі твору лежить символіка числа «3». Це допомогло не лише осмислити його зміст та образну систему, а й відповісти на питання, як обраний автором жанр містерії сприяє розкриттю ідейного задуму. Щоб допомогти учням візуалізувати інформацію, яка

сприятиме осмисленню змісту твору та його проблематики, пропоную скористатися путівником читача.

ПУТІВНИК ЧИТАЧА

«Загадка Богданових скарбів» (за поемою Т. Шевченка «Великий льох»)

Завдання (випереджувальне): скласти схему, проілюструвавши, що в основі твору лежить символіка числа «3» .

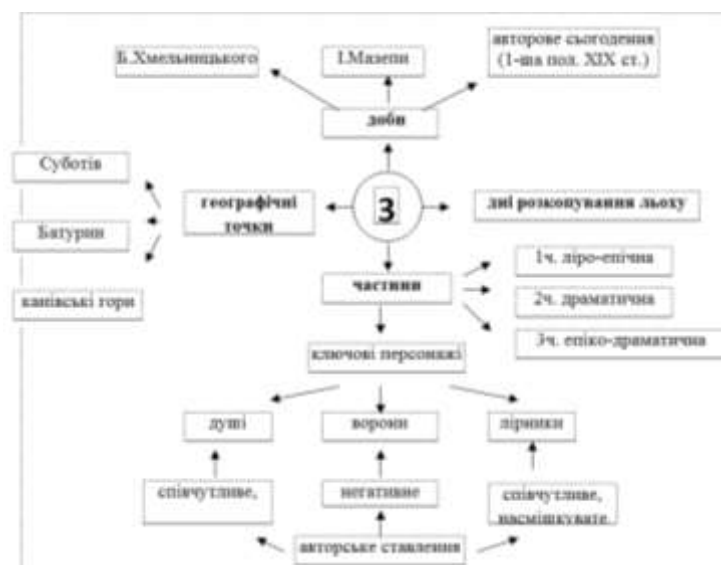
Інструктаж для укладання схеми:

I. Виокремити об'єкти для візуалізації:

- із скількох частин складається твір, до яких родів літератури належить кожна з них?
- скільки героїв діє в кожній частині, як автор ставиться до кожного з них?
- які історичні часові проміжки згадує автор (указати історичних осіб та час, у який вони жили);
- виокремити три географічні точки, у яких розгортаються події;
- скільки днів розкопують великий льох?

II. Розподілити відібрані для візуалізації об'єкти, доповнивши число «3», на запропонованій для виконання випереджувального завдання схемі.

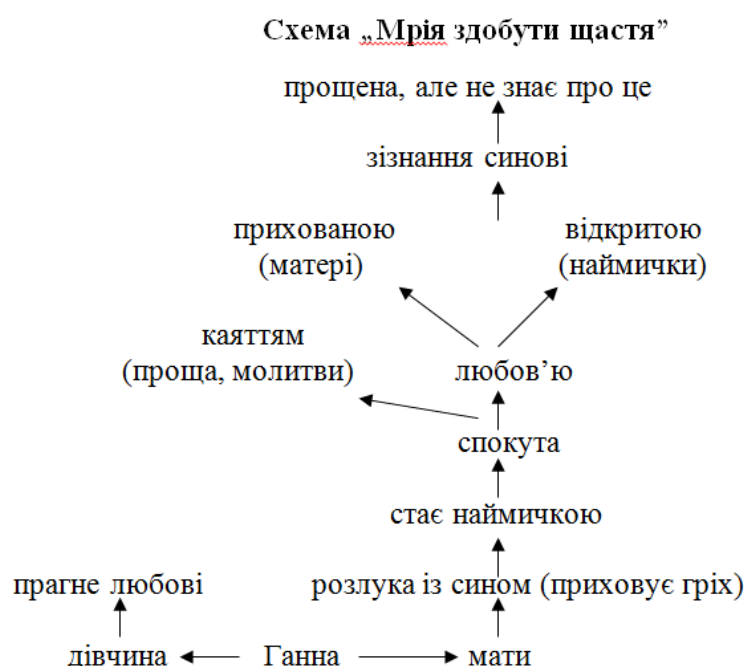
III. Під час представлення схеми подбати про оптимальне співвідношення наочних образів і словесної інформації (цитат із твору).

Результатом стало укладання схеми «Символіка числа 3» (за поемою Т. Шевченка «Великий льох») та презентація роботи з добіркою цитат для аргументації відповідних візуальних образів та тверджень. Таке завдання сприяє мотивації навчальної діяльності, і, відповідно, підвищує якість рівня знань, полегшує запам'ятовування складного навчального матеріалу.

Путівник читача із переліком питань, якими вчитель спрямовує пізнавальну діяльність, зумовлює необхідність уважного прочитання твору, виокремлення образів-символів та запам'ятовування авторської характеристики кожного з них. У ході виконання та презентації завдання відбувається ефективно опрацювання тексту художнього твору: виокремлення головного, глибоке осмислення, пришвидшується запам'ятовування, відбувається взаємонавчання, адже інші учні мають можливість побачити наочний результат роботи своїх однокласників та використати його для повторення вивченого, наприклад, під час підготовки до контрольної роботи.

На етапі цілевизначення та планування роботи над поемою Т. Шевченка «Наймичка» як підсумок евристичної бесіди дев'ятикласники сформулювали проблемне питання: "Чим було життя головної героїні на шляху до мрії - спокутою за крадене щастя чи одвічним подвигом матері?". Результатом роботи стала укладена впродовж уроку схема «Мрія здобути щастя».

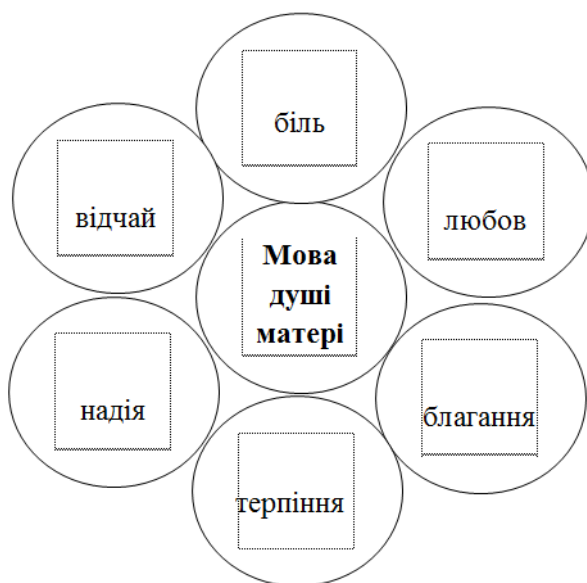

Під час вивчення цієї ж поеми учням було запропоновано обговорити в парах ще одне проблемне питання: яке почуття дало Ганні право на зізнання в материнстві? Глибшому його осмисленню, на мою думку, сприяла схема «Право бути матір'ю».

любов ← Ганна-мати → страждання

Висновок учнів: любов, бо саме вона допомогла перенести всі страждання. Таким чином, було реалізовано принцип креативності: учнів було поставлено в ситуацію вибору, в якій вони на основі змісту твору вчилися самостійно знаходити рішення завдань, які не зустрічалися раніше.

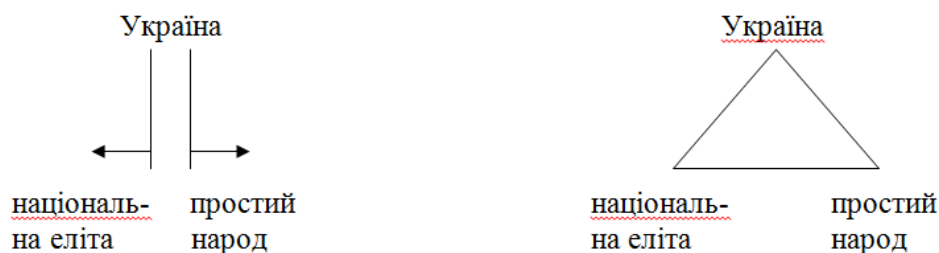
Після виразного читання прологу до поеми «Наймичка» для діагностики емоційно-образного сприйняття внутрішнього монологу Ганни учні мали скласти квітку суджень «Мова душі матері», яка б відображала пережиті нею почуття, та проілюструвати їх виразним читанням.

На рефлексивно-оцінювальному етапі школярі укладали діаграму Вена «Вплив материнства на духовний стан героїнь із поем Т. Шевченка «Катерина» та «Наймичка». Це завдання дало можливість здійснити проектування на емоційно-чуттєву сферу діяльності школярів та спонукало до отримання нового і значущого для кожного із них результату: необхідності кожної людини відповідати за свої вчинки і разом із тим бути толерантним у ставленні до того, хто заблукав на непростих життєвих шляхах.

Робота зі схемою «Шлях до вирішення національного питання» під час осмислення поеми «Посланіє» сприяє формуванню національної самосвідомості, відчуттю причетності до долі рідного народу, держави.

Аналізуючи зміст поеми за допомогою схеми «Шлях до вирішення національного питання», на етапі цілевизначення та планування школярі відповідають на питання пошукового характеру:

□ Розгляньте подані схеми і скажіть, до чого прагнув Шевченко, пишучи твір? Слова підтвердіть цитатою".

Учні зачитують:

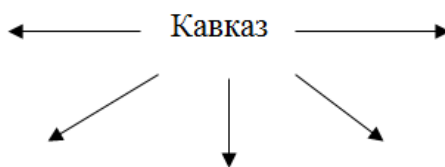
Обніміте ж, брати мої,
 Найменшого брата, –
 Нехай мати усміхнеться
 Заплакана мати.

□ Де тут зображено реальність, а де мрію Шевченка? (Учні дописують над першою схемою – реальність, над другою - мрія).

Так визначається головне завдання уроку: дослідити шляхи об'єднання суспільства через звернення до національної еліти.

На мотиваційному етапі під час вивчення поеми «Кавказ» для актуалізації суб'єктного досвіду можна запропонувати дев'ятикласникам створити асоціативну павутину, пов'язану зі словом «Кавказ», відповівши на питання: «Які у вас виникають асоціації зі словом «Кавказ»?»

Після цього діти продовжують розвивати окреслену тему:

- Чи панує мир на цих землях зараз?
- Чи були спроби загарбання їх у минулому?

Таким чином відбувається своєрідне введення в тему уроку «Викриття колоніальної політики Росії в поемі Т. Шевченка «Кавказ». Я не лише дізнаюся позицію школярів щодо запропонованого питання, а й пропоную в процесі аналізу поеми «Кавказ» спробувати зрозуміти суспільно-політичну позицію Т. Шевченка щодо цієї війни.

Висловлюючи своє ставлення до війни на Кавказі, на рефлексійно-оцінювальному етапі дев'ятикласники заповнюють дискусійну сітку Алверманна. Така робота сприяє розвитку вмінь узагальнювати та аргументувати сутність певного суспільного явища шляхом порівняння власного ставлення з авторською позицією.

Чи можна виправдати війну царської Росії проти народів Кавказу?

Так

Ні

Отже, використання графічних організаторів, запропонованих самими учням, або колективне, групове чи індивідуальне їх укладання з допомогою вчителя-консультанта, – один із шляхів формування компетентного читача, який звик перебувати в середовищі творчого пошуку, вибору, що вимагає глибини та креативності мислення. Він не лише володіє літературними знаннями, вміннями

та навичками, а й системою літературних компетенцій, досвідом читацької активності. При цьому графічні організатори як інструмент візуалізації виступають дієвим засобом розвитку читацької компетентності школярів, полегшення сприйняття та засвоєння навчального матеріалу:

- спонукають до осмислення прочитаного твору;
- активізують пізнавальні процеси;
- сприяють формуванню інтересу до певного питання й усвідомлення мети його виконання;
- удосконалюють уміння структурувати, систематизувати й узагальнювати матеріал;
- формують здатність творчо переосмислювати знання з проекцією на власну діяльність;
- сприяють полегшенню сприйняття та засвоєння навчального матеріалу на уроці.

Використана література

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотній зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителів. – 2-ге вид. – доп. – Луганськ. СПД Рєзников В.С., 2007. – 100 с.
2. Клочек Г. Концепція реформування літературної освіти в середній школі (предмет – українська література) (Коментований варіант) / Г. Клочек // Дивослово. – 2011. – № 10. – С. 4–16.
3. Шуляр В. І. Методика сучасного уроку української літератури //Бібліотечка «Дивослова». – 2010. - №3. – С. 13.
4. Шуляр В. Компетентний випускник-читач: модель, система компетенцій, критерії оцінювання //Дивослово. – 2011.- № 9. – С. 2 – 5.

Сметаніна Світлана Василівна,
вчитель-методист української мови і літератури
Рівненської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 27
Рівненської міської ради,

УЧИТЕЛЬСЬКИЙ БЛОГ ТА ЙОГО МОЖЛИВОСТІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

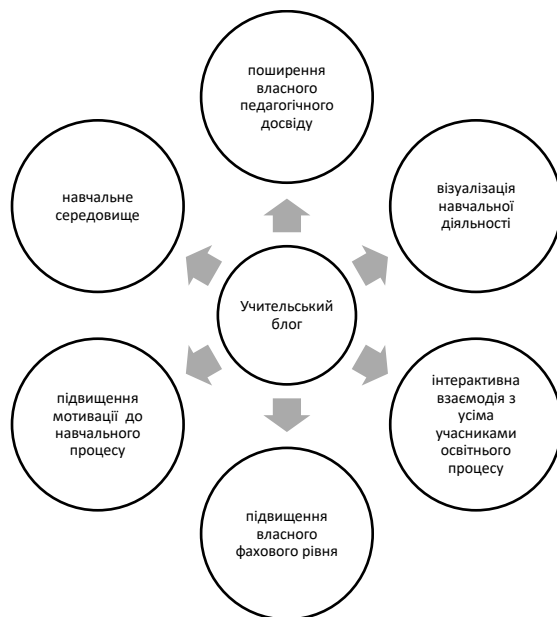
Одним із важливих напрямів модернізації освіти є його інформатизація. Сучасні інформаційні технології значно підвищують ефективність освітнього процесу й дають змогу не лише вчителю краще подати матеріал, а й підвищують мотивацію навчальної діяльності в здобувачів освіти.

Мережеві технології допомагають переорієнтувати процес навчання на розвиток особистості учня, його самостійне оволодіння новими знаннями. Однією з таких є технологія CMS WordPress . Це проста у встановленні та використанні система керування вмістом з відкритим кодом, яка широко використовується для створення вебсайтів та блогів.

Ведення блогу надає ширших можливостей щодо використання засобів візуалізації в освітньому процесі. А популярність блогів зумовлена простотою та корисністю функцій самопрезентації, комунікативної, пізнавальної тощо. Записи у блозі мають заголовок, розташовуються у хронологічній послідовності так, що останній міститься зверху. Крім того, можлива функція зворотного зв'язку, тобто коментування.

Учительський блог є одним із варіантів висвітлення життя класу, спілкування класного керівника з батьками та дітьми. Його можна використовувати як засіб подання нового матеріалу, узагальнення та систематизації знань тощо. Наприклад, вебсторінки можуть містити матеріали уроку; завдання для самостійного виконання, доповнені посиланнями на освітні вебресурси, що є дуже актуальним під час дистанційного навчання; опис

власного досвіду; творчі роботи учнів (буктрейлери, презентації, малюнки, поезії...) тощо. Крім того, на сторінках блогу можна описувати події кожного дня, кожного уроку, кожного освітнього заходу, подавати розклад уроків тощо. Учитель може створювати опитування на різноманітні теми учням або їх батькам і отримувати відповіді, додаючи нові коментарі. Таким чином, здавалося б, звичайний блог перетворюється на сучасний динамічний Інтернет-сервіс, що обслуговує користувачів, які зацікавлені матеріалами навчального процесу.

Оскільки блоги мають соціальний характер, то й потенціал інтерактивного спілкування завдяки їм майже не вичерпний. Структура вчительських блогів найрізноманітніша.

Уже багато років у навчальній діяльності я використовую особистий блог «Мамине слово»: <http://svitlanasmetanina.blogspot.com/>

Мій блог «Мамине слово» має такі сторінки (розділи):

Головна сторінка (новини, статті, зображення, мультимедіа тощо).

Методична скарбничка.

Батькам.

Корисні посилання.

Підготовка до ЗНО.

Підготовка до олімпіад та конкурсів.

Про мене.

Публікації.

Уроки.

Позакласна робота.

Творчість моїх учнів.

Досвід роботи.

Відео.

Класне керівництво.

Нагороди.

Українська література.

Дистанційне навчання.

Фотогалерея.

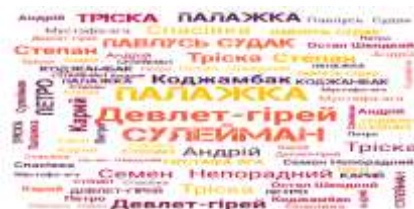
Блог має багато переглядів не тільки учнів, а й колег та батьків. Найбільше відвідувачі цікавляться основною сторінкою – новинами, творчими роботами дітей, сторінкою для батьків, розділом з підготовки до олімпіад та конкурсів тощо.

Блог є чудовою нагодою поширювати власні педагогічні напрацювання. Наприклад, на ресурсі мною розміщено багато авторських розробок, хмар слів до творів з української літератури, як-от:

а) до поезії Євгена Маланюка «Уривок з поеми»:

б) до повісті А. Чайковського «За сестрою»:

Використання блогу в педагогічній діяльності дає можливість інтерактивно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу, створює системне та легкодоступне навчальне середовище, підвищує мотивацію навчального процесу. Сучасним дітям це цікаво, легко, доступно й пізнавально.

Отже, ведення блогу сприяє розкриттю творчого потенціалу всіх учнів, стимулює саморозвиток, креативність тощо. Блог учителя свідчить про його цифрову компетентність та сучасний підхід в організації освітнього процесу

Використана література:

1. Алексеева Г. Розробка та впровадження блогу вчителя засобами мережевих технологій. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/117211/12-Alekseeva.pdf?sequence=1>

2. Браташ О.Персональний блог учителя – із чого почати? [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://osvitoria.media/opinions/ya-vchytel-i-hochu-stvoryty-personalnyj-blog-z-chogo-pochaty/>

3. Гетало С. Що дає сучасному вчителю ведення блогу (сайту)? [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://vseosvita.ua/library/vistup-na-temu-so-dae-sucasnomu-vcitelu-vedenna-blogusajtu-42760.html>

4. Кізім С. Реалізація програми Intel “Навчання для майбутнього» на уроках української мови та літератури. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://svitlanakizim.blogspot.com/2012/11/800x600-normal-0-false-false-false-ru-x.html>

Саприкіна Наталія Олександрівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Рівненської загальноосвітньої школи I-III ступенів №23
Рівненської міської ради,
вчитель-методист української мови і літератури

ЕСТЕТИКА ТА ДИЗАЙН ВІЗУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасна молодь, що за своїм бажанням в один клік може отримати доступ майже до будь-якої інформації з усіх куточків земної кулі, дедалі більше виявляє пасивність на уроках, відволікається від освітнього процесу на користь гаджетів, бо в мережі життя цікавіше, динамічніше, яскравіше. Однак звинувачувати дітей у тому, що вони настільки захопилися гаджетами, не варто, адже сучасне цифрове покоління порушило звичну лінійну систему отримання інформації, коли сприйняття, запам'ятовування і відтворення відбувалося послідовно і представляло собою ланки одного ланцюга, коли аналіз і синтез матеріалу були основою цілісного понятійного сприйняття.

Сучасне цифрове покоління учнів сприймає інформацію непослідовно, а у вигляді окремих кліпів, які не мають між собою жодних понятійних зв'язків. Діти швидко переключаються з одного джерела на інше, не затримуючись на жодному з них. Унаслідок цього в пам'яті відкладаються найбільш яскраві моменти у вигляді спалахів, але вся інформація не запам'ятовується, зв'язки між окремими кліпами не встановлюються та й не можуть встановитися, оскільки їх немає. Психологи зазначають, що кліпове мислення не дозволяє проводити аналіз будь-якого явища, оскільки образи не затримуються в пам'яті на тривалий час, вони майже відразу ж зникають, поступаючись місцем іншим. Як наслідок, учні не здатні сконцентрувати увагу, ознайомившись з інформацією, проаналізувати її, виділити головне, встановити логічні зв'язки, змістовно висловити свою точку зору. Вони не можуть сприймати довгі тексти, звикнувши до сприйняття

нетривалих у часі кліпів. Тому завдання сучасного освітнього процесу полягає у вирівнюванні дисбалансу між «некліповим» викладанням і «кліповим» оволодінням великими пластами інформації, в адаптації, модифікації, переорієнтації на «кліпові» способи, прийоми і форми роботи і в той самий час збагачення «кліпових» учнів культурою «некліпового» мислення [2].

Відтак, виникає потреба пошуку нових способів подання інформації у стислому, компактному, але й одночасно цікавому та привабливому вигляді, щоб мотивувати учнів до пізнання, активізувати їх навчальну та пошукову діяльність. Такими можливостями володіють сучасні засоби візуалізації: статична інфографіка (ментальні карти, онлайн-пазли, ребуси, фотоколажі, інтернет-меми, мотиватори та демотиватори, хмари слів, QR-коди,) та інтерактивна інфографіка (інтерактивні зображення, стрічки часу, інтерактивні ігри, скрайбінг, інтерактивне відео, анімація).

Розгляньмо інтернет-ресурси, які дозволять вчителю легко й сучасно візуалізувати інформацію та зацікавити учнів навчальним матеріалом.

СТАТИЧНА ІНФОГРАФІКА

Генератор ребусів – <https://rebus1.com>.

Педагоги знають, що ребуси – це загадки, в яких слова, що розгадуються, зображено у вигляді комбінацій малюнків з літерами та іншими знаками. Їх можна використовувати на різних етапах уроку, зокрема під час проведення рефлексії, під час актуалізації знань чи вивчення нового матеріалу. Використання ребусів сприяє виникненню в здобувачів освіти позитивних емоцій, створенню конкурентного змагання між учнями, мобілізує їх знання, навички, вміння мислити, зіставляти, порівнювати, робити висновки.

Учителі можуть скористатися генератором і зашифрувати для учнів різні слова, поняття. Якщо у спеціальному вікні сервісу задати потрібне слово або фразу, то він за запитом згенерує ребус.

WordArt – <https://wordart.com>.

Хмари слів, або хмара тегів, – це візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів. За допомогою хмари слів можна наочно візуалізувати термінологію з певної теми. Це дає змогу учням швидко запам'ятати, узагальнити або освіжити навчальну інформацію.

Переваги WordArt:

- налаштування дають змогу змінювати у хмарі кілька параметрів, зокрема форму, колір слів, колір шрифту, орієнтування слів,
- можна задати відображення різних слів різними кольорами;
- опція безкоштовного скачування зображення у форматі jpg чи png.

Створені хмари можна поширювати в соцмережах за допомогою HTML-коду.

Генератор QR-кодів – <https://qr9.me>.

Цей сервіс дає змогу закодувати будь-яку інформацію. QR-код – матричний двовимірний штрих-код, основна перевага якого – розпізнавання сканувальним обладнанням певної інформації. Майже у всіх дітей є гаджети із завантаженими мобільними додатками сканування QR-кодів. Скористайтеся цим, щоб залучити учнів до їх генерування й активного використання. Адже навіть оцінку ви можете згенерувати за допомогою QR-коду.

Запропонуйте учням нетрадиційне творче завдання – створити мотиватори чи демотиватори. Щоб поєднати мотиваційний текст з ілюстрацією, порадьте їм <https://www.imgonline.com.ua>. Це зручний і простий сервіс без особливих інструкцій для створення мотиваторів і демотиваторів.

Ментальні карти допоможе створити онлайн-сервіс <https://mindmeister.com>. Утворені схеми або карти знань дають змогу вчителю систематизувати інформацію після роботи з дітьми над певним розділом та подати її у вигляді опорного конспекту.

На уроках української літератури запропонуйте учням створити колажі: колажі за життєвим і творчим шляхом письменника, колажі за змістом твору, колажі-характеристики героїв твору, колажі, які розкривають образи-символи у творі, тематичні колажі тощо. Використовувати колажі можна на всіх етапах

уроку, адже вони зорієнтовані на підвищення пізнавальної діяльності учнів та розвиток їх творчих здібностей. Створити колажі можна за допомогою сервісів: <https://www.fotor.com> або <https://collages.ru> .

ІНТЕРАКТИВНА ІНФОГРАФІКА

LearningApps – <https://learningapps.org> – це онлайн-сервіс для створення інтерактивних модулів. Він є своєрідним конструктором для розроблення різних завдань, за допомогою якого учні в ігровій формі перевіряють і закріплюють свої знання. У сервісі є коди для вправ або завдань, які створив учитель. Завдяки кодам інтерактивні завдання можна розмістити на сайтах і блогах вчителів та учнів. На сайті LearningApps доступно багато завдань, які розробили вчителі з різних країн світу для всіх навчальних предметів. Педагог може користуватися будь-якими розробками колег і змінювати їх залежно від навчальної мети свого уроку.

Інтерактивне зображення Thinglink. Обробляйте зображення в онлайн-сервісі для додавання інтерактивних міток – <https://thinglink.com>. До мітки можна додавати текст, пояснення, покликання, тести.

Онлайн-сервіс Vizia – <https://vizia.co> – дає змогу зібрати в один файл відео, запитання, покликання на сторонні ресурси або тести, а також проаналізувати їхні відповіді, одержати зворотній зв'язок.

Padlet – <https://padlet.com> – це онл айн-сервіс, що допоможе створити онлайн-дошку, де можна розмістити медіатекст, покликання на додаткову інформацію. Учні можуть колективно чи індивідуально працювати над завданнями, презентувати результати та обговорювати командні проекти.

За допомогою Genially – <https://app.genial.ly> – легко зробити навчання інтерактивним, адже можна створювати за шаблонами, що пропонуються, презентації з анімованими та інтерактивними елементами, перетворювати статичні зображення в інтерактивні, укладати онлайн-посібники, навчальні матеріали (карти розуму, щоденники, книжки), створювати навчальні ігри, інфографіку.

Інтерактивні робочі аркуші Wizer.me – <https://www.wizer.me> – англomовна платформа, але інтуїтивно зрозуміла. Реєструватися треба як учителю, так і учням. Можна скористатися вебперекладачем. Аркуші можна розробляти самостійно або використовувати уже створені. В інтерактивному аркуші можна створювати різні види вправ, але необхідно пам'ятати, що завдання мають бути різних рівнів за класифікацією Бенджаміна Блума: від найпростішого (переглянути, прочитати) і до найскладнішого (оцінити, порівняти, довести). Запитання можуть бути текстовими чи у вигляді аудіофайлів. У багатьох завданнях можна вказати правильні відповіді для можливої перевірки. Це полегшить роботу вчителя та зворотний зв'язок. Wizer.me дає змогу використовувати такі типи завдань: відкриті питання, питання з вибором відповіді, коментування дискусії на запропоноване питання, заповнення таблиці, з'єднання частин, сортування, малювання.

Отже, сучасні засоби візуалізації допомагають об'єднати інформацію в смислові блоки, структурувати матеріал, зробити представлення інформації більш ефектним, полегшити її сприйняття.

Використана література

1. Аман І. Опановуємо Wizer.me: крок за кроком / Ірина Аман // Заступник директора школи. – 2018. – №5. – С.30.
2. Дмитренко С., Долгова Д., Харченко Н. Click-навчання: методика організації освітнього процесу сучасної молоді / Світлана Дмитренко, Дар'я Долгова, Наталія Харченко // Директор школи. – 2020. – №7-8. – С.90.
3. Курганова І. Не підручником єдиним, або Як інтернет-ресурси використовувати на уроках / Ірина Курганова // Заступник директора школи. – 2019. – №5. – С.21.
4. Лахненко І. Створюємо хмару слів у WordArt за п'ять хвилин / Ірина Лахненко // Заступник директора школи. – 2019. – №4. – С.38.

5. Понежа Н. Створюємо візуальні та аудіовізуальні медіапродукти для навчання / Наталія Понежа // Заступник директора школи. – 2019. – №3. – С.12.
6. Сліпченко В. Трансляція уроку, робота з QR-кодами та файлами / Валентина Сліпченко // Директор школи. – 2020. – №7-8. – С.60.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

обласного науково-методичного вебінару з української мови і літератури для працівників органів управління освітою та керівників методичних об'єднань територіальних громад

За результатами роботи науково-практичного вебінару "Візуалізація як засіб формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчання української мови і літератури: учительські секрети успіху" вироблено методичні рекомендації щодо доцільності, видів та методики використання візуальних засобів у процесі навчання української мови і літератури.

1. Вважати, що в умовах інформаційного суспільства вчитель повинен бути медійно грамотним, ефективно інтегрувати інноваційні технології (у нашому випадку засоби візуалізації) в систему освіти з метою покращення освітнього процесу.

2. Використовувати графічні організатори як один з інструментів візуалізації для здійснення аналітичної роботи з текстом художнього твору, активізації пізнавального інтересу та полегшення сприйняття й засвоєння навчального матеріалу.

3. Активізувати створення учительських блогів як інструментів, які сприяють розкриттю творчого потенціалу, стимулюють саморозвиток, креативність педагогів, свідчать про їхню цифрову компетентність та сучасний підхід до організації освітнього процесу.

4. Із метою осучаснення освітнього процесу відповідно до вимог інформаційного суспільства використовувати в освітній практиці онлайн-сервіси, мобільні додатки, які дозволяють створювати інтерактивні завдання, зображення, ментальні карти, ігри та ін.

5. Проводити навчальні заняття в контексті перевернутого, змішаного навчання, доповнюючи основний навчальний матеріал візуальними образами: фотографіями, картинами, схемами, картами, кліпами тощо.

ЗМІСТ

Піддубний Микола Адамович ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	3
Парфенюк Оксана Миколаївна ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ УРОКУ: ЩО? ДЕ? З ЯКОЮ МЕТОЮ?	12
Марушкевич Лариса Василівна ВИКОРИСТАННЯ ГРАФІЧНИХ ОРГАНІЗАТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА УРОЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	19
Сметаніна Світлана Василівна УЧИТЕЛЬСЬКИЙ БЛОГ ТА ЙОГО МОЖЛИВОСТІ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	27
Саприкіна Наталія Олександрівна ЕСТЕТИКА ТА ДИЗАЙН ВІЗУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	31
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ОБЛАСНОГО НАУКОВО- МЕТОДИЧНОГО ВЕБІНАРУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ТА КЕРІВНИКІВ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	37

Науково-методичне видання

Візуалізація як засіб формування пізнавального інтересу учнів у процесі навчання української мови і літератури: учительські секрети успіху

Тематичний збірник праць
обласного науково-методичного вебінару
з української мови і літератури для працівників органів управління освітою та керівників методичних об'єднань територіальних громад